

Zitting 1982–1983

15 907

Landinrichtingswet

Nr. 10

EINDVERSLAG

Vastgesteld 18 februari 1983

De vaste Commissie voor Landbouw¹ heeft schriftelijk commentaar op het wetsontwerp in zijn nieuwe versie en op de memorie van antwoord ontvangen van het interprovinciaal overleg voor ruimtelijke ordening, van de Nederlandse vereniging voor de landelijke eigendom, van ir. A. Quak te Bodegraven, van het landbouwschap en gezamenlijk van de Stichting natuur en milieu en de Vereniging tot behoud van natuurmonumenten in Nederland. De commissie is erkentelijk voor deze bijdragen tot de meningsvorming, die voor ieder ter inzage liggen op haar secretariaat.

Met de beantwoording van de navolgende vragen en opmerkingen acht zij de openbare behandeling van het wetsontwerp voldoende voorbereid.

INHOUD

	Blz.
ALGEMEEN	3
Inleiding	3
De nieuwe departementale indeling	4
Doelstellingen van landinrichting	5
Verhouding tot de ruimtelijke ordening	6
Verhouding tot het natuurbehoud	8
Milieu-Effectrapportage (m.e.r.)	9
Decentralisatie	10
Rechtsbescherming	12
De positie van uitwonende eigenaren	13
Financiële problemen bij schatting en toedeling	14
Vormen van landinrichting	14
Administratieve ruilverkaveling	17
Voorbereiding en besluit tot herinrichting en ruilverkaveling	17
ARTIKELN	17
Artikel 1 (definities)	17
Artikel 2, tweede lid (ligging in méér provincies)	18
Artikel 4	18
Artikel 6 (structuurschema)	18
Artikel 7 (Centrale Landinrichtingscommissie, CLC)	18

¹ Samenstelling:

Leden: Van Rossum (SGP), Waalkens (VVD), voorzitter, Van der Sanden (CDA), ondervoorzitter, De Boois (PvdA), H. de Boer (CDA), Evenhuis (VVD), Meijer (PvdA), Hermes (CDA), Knol (PvdA), Dijkman (CDA), Wöltgens (PvdA), Van der Linden (CDA), Duinker (PvdA), Lambers-Hacquebard (D'66), Van Noord (CDA), Tazelaar (PvdA), Blauw (VVD), Nijland (CDA), Te Veldhuis (VVD), Metz (VVD).
Plaatsvervangende leden: Ubels-Veen (EVP), Keja (VVD), Van Baars (CDA), Konings (PvdA), Andela-Baur (CDA), Jorritsma-Lebbink (VVD), Salomons (PvdA), Borgman (CDA), Van der Hek (PvdA), Faber (CDA), De Waart (PvdA), Schartman (CDA), De Pree (PvdA), Nypels (D'66), Eversdijk (CDA), Spieker (PvdA), Nijhuis (VVD), Wagenaar (RPF), Braams (VVD), Franssen (VVD).

Artikel 9	(gedoogplicht)	19
Artikel 10	(uitgesloten terreinen)	19
Artikel 11	(toeslag)	19
Artikel 12		20
Artikel 17,	vierde lid (voorbereidingsschema)	20
Artikel 21,	zesde lid (kroonberoep)	20
Artikel 22	(verzoek om landinrichting)	20
Artikel 24	} telkens onder letter c (positie van waterschappen)	21
Artikel 25		
Artikel 26		
Artikel 25	(zienswijze van CLC)	21
Artikel 26	} (landinrichtingscommissie)	22
Artikel 27		
Artikel 28		
Artikel 29		
Artikel 30		
Artikel 31		
Artikel 34	(landinrichtingsprogramma)	22
Artikel 35	(natuur- of landschapsbehoud)	22
Artikel 37	(voorontwerp)	23
Artikel 40		23
Artikel 41		23
Artikel 42	(vaststelling)	23
Artikel 43	(bezwaren)	23
Artikel 53,	vierde lid (beroep door pachter)	23
Artikel 56,	tweede lid	23
Artikel 59,	derde lid	23
Artikel 63	(kwalificatie van meerderheid)	24
Artikel 67a		24
Artikel 70		24
Artikel 78,	vierde lid	24
Artikel 81		25
Artikel 83	(verzoek om aanpassingsinrichting)	25
Artikel 86		25
Artikel 88,	eerste lid	26
Artikel 100	(besluit tot aanpassingsinrichting)	26
Artikel 106	(ruilverkaveling bij overeenkomst)	26
Artikel 107		27
Artikel 116	(positie van gemeenten)	27
Artikel 117	} (begrenzingsplan)	27
Artikel 118		
Artikel 119		28
Artikel 121		28
Artikel 127	(korting bij herverkaveling)	28
Artikel 133		28
Artikel 145	(jachtrecht)	28
Artikel 228A	(relatie met Wet agrarisch grondverkeer)	29

ALGEMEEN

Inleiding

De leden van de fractie van de P.v.d.A. hadden in het voorlopig verslag gevraagd om een analyse van het tekort schieten van de Ruilverkavelingswet 1954. Inmiddels hadden zij deze kunnen vinden in een artikel in «Beleidsanalyse» jaargang 1981, blz. 11–16. Met de auteur van dat artikel waren zij tot hun spijt van mening, dat paragraaf 1b van hoofdstuk IA van de memorie van toelichting «een rommeltje» was. De stap voor stap-analyse in het artikel laat niet veel heel van de systematiek waarmee het wetsontwerp tot stand is gekomen. Vermoedelijk is dat gebrek aan systematiek ook de oorzaak van de problemen die deze leden hadden bij de beoordeling. Wat is de verklaring voor dat gebrek aan systematische analyse?

Een en ander nam niet weg, dat deze leden zich zouden beijveren om een goede wet tot stand te brengen. Daarbij blijven de toetsingscriteria die zij in het voorlopig verslag vermeldden hun geldigheid behouden. Omdat tot nu toe nog veel verschillen van inzicht bestaan, wilden deze leden zich tot grote lijnen beperken. Zij betreurden daarbij de afwijzing van hun verzoek om het advies van de Raad van State openbaar te maken. Het wetsontwerp is zo ingewikkeld, heeft zo veel raakvlakken met andere wetgeving, dat het advies van een dergelijk hoog college van groot belang kan zijn. Het is weliswaar geen gewoonte de adviezen van vóór 1 mei 1980 openbaar te maken, maar de uitspraak van de afdeling rechtspraak van de Raad van State van 16 april 1981 – zaak A-21077 (1980) – geeft aan dat wél de mogelijkheid bestaat om deze adviezen te verstrekken. Ook valt te wijzen op de brief van de Minister van CRM van 7 april 1981 (stuk 15 997, nr. 9), waarbij een advies van de Raad van State van 15 augustus 1979 wordt aangeboden. Deze leden herhaalden dus hun verzoek om toezending van het advies en hoopten dat die toezending niet pas zou geschieden bij gelegenheid van de nota naar aanleiding van het eindverslag.

De leden van de C.D.A.-fractie waren de bewindslieden erkentelijk voor de uitvoerige beantwoording. Op een aantal punten wensten deze leden de schriftelijke voorbereiding voort te zetten, waarbij zij zich het recht voorbehielden om op andere punten bij de plenaire behandeling in de Kamer nader in te gaan.

De genoemde leden spraken hun waardering uit voor het standpunt van de bewindslieden dat het instrument van ruilverkaveling op zich niet tekort is geschoten. De positie van de ruilverkaveling in het gehele proces van landinrichting dient een belangrijk beoordelingscriterium te zijn. In nauwe samenhang hiermee zullen de bij nota van wijzigingen ingevoerde uitbreiding van rechtsbescherming en de verdergaande decentralisatie getoetst dienen te worden aan de doelmatigheid van het instrumentarium.

De leden van de V.V.D.-fractie waren eveneens erkentelijk voor de gedegen memorie van antwoord. Zij betuigden hun instemming met de nota van wijzigingen, die aan een groot aantal wensen van de Kamer tegemoet komt. Over het algemeen beschouwden deze leden die wijzigingen als verbeteringen. Waar dat volgens hen (nog) niet het geval was, wilden zij er in dit eindverslag nogmaals op ingaan. Ook een enkel nieuw punt kan hunnerzijds worden ingebracht als vrucht van een langdurig denk- en overlegproces ter zake.

Met waardering hadden de leden behorende tot de S.G.P.-fractie kennisgenomen van de zeer uitgebreide beantwoording en van de daarbij gevoegde nota van wijzigingen. Bij nadere bestudering had zich echter een zekere weerstand van deze leden meester gemaakt. Misschien waren deze leden zelf door hun kritische houding in het voorlopig verslag, waar zij op vele plaatsen om grotere rechtszekerheid vroegen, de oorzaak dat het wetsontwerp met een groot aantal kroonberoepen is uitgebreid. Dat

verhoogt de rechtszekerheid, maar geenszins de besluitvaardigheid en de snelheid van uitvoering. Indien dan tevens het thans aangetreden kabinet minder hectaren per jaar wil uitvoeren en de uitvoering over een langere periode uitstrekken, wordt het ruilverkavelen voor de agrariërs zo onaantrekkelijk, dat het aantal aanvragen mogelijk sterk zal verminderen. Ook zal de neiging tot vóórstemmen voor een project, dat slechts in een volgende generatie zijn nut zal afwerpen, bepaald niet toenemen. Een nadere beschouwing over de slagvaardigheid van het landinrichtingsbeleid in agrarische zin zouden de leden thans aan het woord dus graag ontvangen.

De bewindslieden zijn het kennelijk wel min of meer met de leden van de S.G.P.-fractie eens dat de procedure van landinrichting ingewikkeld is en vooral bij verschil van mening tussen instanties onderling veel tijd kan vergen. Als er bij voorbeeld een conflict rijst tussen gedeputeerde staten en de centrale commissie, kan de oplossing niet steeds door middel van overleg worden bereikt. Hangt het in overlegsituaties niet te veel van de deelnemende personen af of men tot een oplossing komt? Moet het accent niet meer op de structuur van het beslissingsproces vallen? Als ander voorbeeld noemden deze leden het overleg in de centrale commissie. Bij verschil van mening tussen Landbouw en (vroeger) CRM wordt de zaak overgeheveld naar de Rijks Planologische Commissie. Dit is een «oplossing», maar welk tijdsbeslag kan hiermee gemoeid zijn? Zouden meningsverschillen van deze aard niet in een eerder stadium gecoupeerd moeten worden?

Als ander algemeen punt brachten deze leden nog eens het kostenaspect van de landinrichting ter sprake. Naarmate procedures langer gaan duren, kunnen zich meer incidenten voordoen en kunnen de kosten stijgen. De vraag is klemmender naarmate de beschikbare middelen in de loop der jaren inkrimpen. Grote stagnatie door geldgebrek moet vermeden worden en belanghebbenden moeten reeds bij de aanvang zekerheid hebben, dat extra kosten opgevangen worden. Zijn subsidies beschikbaar om extra kosten, ontstaan door vertragingen, op te vangen?

De leden van de fractie van de R.P.F. waren niet in de gelegenheid geweest een bijdrage te leveren aan het voorlopig verslag, maar hadden met belangstelling kennisgenomen van het wetsontwerp en de gewisselde stukken. Een en ander vormde voor hen aanleiding tot enige nadere vragen en opmerkingen. Zij toonden er daarbij begrip voor dat de wetgeving voor de landinrichting tot uitdrukking moet brengen, dat het landelijk gebied meer dan één functie vervult c.q. kan vervullen. Dit mag echter niet betekenen, dat niet-agrarische functies een overheersende rol gaan spelen bij de landinrichting. Deze leden kenden om verschillende redenen grote waarde toe aan de agrarische functie van het landelijk gebied. Is het niet mogelijk of gewenst om zowel in de Wet op de Ruimtelijke Ordening als in de Landinrichtingswet een gedragscode op te nemen tot behoud van de goede landbouwgronden voor de voedselproductie? Met name de mondiale voedselvoorziening noopt tot deze vraag.

De nieuwe departementale indeling

Door de onderbrenging van het directoraat-generaal natuurbescherming en openluchtrecreatie bij het departement van Landbouw en Visserij vervalt in een aantal artikelen de vermelding van de noodzaak van «overeenstemming met de Minister van CRM», zo concludeerden de leden van de P.v.d.A.-fractie. Deze overeenstemming was ongetwijfeld vereist om duidelijk te maken dat afweging moet plaatsvinden tussen mogelijk tegenstrijdige belangen. In principe kan bij een dergelijke constructie uitgegaan worden van een gelijk gewicht van de belangen, elk behartigd door een minister. Nu de – mogelijk strijdige – belangen bij één minister zijn ondergebracht, is er geen handvat om ervan te kunnen uitgaan dat de belangen gelijk gewogen worden. Ook al zou dat intern wel gebeuren, dan nog wordt dat naar buiten toe op geen wijze duidelijk.

Uit de C.D.A.-fractie kwam het verzoek aan de Regering om aan te geven, welke wijzigingen in het wetsontwerp worden aangebracht naar aanleiding van de recente departementale herindeling.

Ook de leden van de fracties van V.V.D. en S.G.P. veronderstelden dat het wetsontwerp zal moeten worden aangepast nu het ministerie van CRM als zodanig is verdwenen bij de kabinetsformatie en het natuur- en landschapsbeleid is terechtgekomen bij Landbouw.

In het voorlopig verslag hadden de leden van de P.P.R.-fractie erop aangedrongen om, overal waar het wetsontwerp spreekt van Onze Minister (zijnde Onze Minister van Landbouw en Visserij), te spreken van Onze Minister van Landbouw en Visserij en Onze Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Door de opheffing van dit laatste ministerie kan – indien de Regering hiertoe al bereid zou zijn geweest – hiervan geen sprake meer zijn. Daarom stelden deze leden nu voor, dat, naast het Structuurschema Landinrichting, ook de Structuurschema's Natuur- en Landschapsbehoud en Openluchtrecreatie in artikel 6 worden opgenomen. Op deze wijze wordt meer recht gedaan aan de behartiging van andere belangen dan alléén die van de landbouw. Ook in artikel 17 is een dergelijke wijziging wenselijk.

Kan ten slotte overal waar in verband met de centrale commissie de Minister van CRM wordt genoemd, de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer worden opgevoerd?

Doelstellingen van landinrichting

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af of de doelstelling, neergelegd in artikel 4 en toegelicht in de memorie van antwoord, in voldoende mate toegesneden is op de aanwezige behoefte. Wat is in samenhang hiermee het oordeel van de bewindslieden over de opmerkingen van het Landbouwschap ter zake?

«Inrichting» van een landelijk gebied gebeurt in de IJsselmeerpolders na het droogvallen van de grond. Landinrichting, zoals in deze wet bedoeld, strekt niet tot inrichting, maar tot een *verbetering van de inrichting* overeenkomstig de *huidige* en *toekomstige* functies van het gebied, zoals deze ... enz. De leden van de V.V.D.-fractie gaven in overweging de onderstreepte woorden alsnog in het artikel 4 op te nemen. Voor een verdere motivering attendeerden zij op de opmerkingen ter zake van de zijde van het Landbouwschap. Deze komen erop neer dat het actuele gebruik, in overeenstemming zijnde met de aangegeven ruimtelijke functie, wél landinrichtingsbehoefte kan zijn.

De leden van de S.G.P.-fractie waren het eens met de opmerking van de Regering, dat «de functies die in het algemene kader van de ruimtelijke ordening worden gegeven, mede door middel van inrichting daadwerkelijk met betrekking tot een bepaald gebied verwezenlijkt worden». Maar is landinrichting niet méér? Is de suggestie, dat landinrichting alleen nodig is, wanneer het actuele gebruik niet in overeenstemming is met de aan dat gebied gegeven ruimtelijke functie, wel in overeenstemming met de gangbare opvattingen? Zal niet, als de feitelijke inrichting van een puur agrarisch gebied een doelmatig agrarisch gebruik in de weg staat, bij voorbeeld doordat bij een sterk verspreide ligging van de percelen het aantal kavels per bedrijf te hoog is, alleen herverkaveling hierin verbetering kunnen brengen? Komt dit element van een meer doelmatig gebruik voor landbouwkundige doeleinden niet veel te mager tot uitdrukking in de benadering van de Regering? Is het niet juist de behoefte aan een meer doelmatig gebruik, overeenkomstig de functies die in het ruimtelijk beleid aan de grond gegeven werden, die in het verleden in de meeste landinrichtingsgebieden de urgentie tot inrichting bepaalde?

Kan de huidige formulering van artikel 4 er niet toe leiden dat het beleid in de toekomst prioriteit geeft aan het uitvoeren van landinrichting in die gebieden, waar de feitelijke gebruikssituatie niet in overeenstemming is met de daaraan gegeven ruimtelijke functies? Is de kans daarop niet nog groter, nu slechts provinciale besturen in het wetsontwerp voorstellen voor het voorbereidingsschema kunnen indienen? Heeft de Regering hiertoe in het Structuurschema Landinrichting zelf niet een duidelijke voorzet gegeven, wanneer ze de provinciale besturen in overweging geeft bij de voorstellen tot landinrichting «bijzondere aandacht te besteden aan gebieden, die een behoefte aan inrichting hebben vanuit verschillende hoofdlijnen van beleid, beschreven in paragraaf 5.1.2 van het structuurschema»? Betekent dit niet dat een gebied, dat – zowel met het oog op de landbouw als op de verstedelijking, als op natuur- en landschapsbehoud als op de ontsluitingsfunctie – inrichtingsbehoefte is, bij het voorbereidingsschema voorrang kan krijgen boven een gebied, dat alléén met het oog op de landbouw inrichtingsbehoefte is? Is landinrichting voor de landbouw niet het enige beleidsinstrument om een integrale verbetering van de landbouwkundige inrichting te realiseren en moet daarom bij de prioriteitstelling de behoefte aan verbetering van de landbouwkundige inrichting niet een duidelijke rol blijven spelen?

In het antwoord op de vraag, of ook de Regering het agrarisch belang bij landinrichting (ruilverkaveling) primair bepaald acht door de behoefte aan passende agrarische productie-omstandigheden, heet het onder meer: «wij kunnen niet de opvatting onderschrijven, dat landinrichting uitsluitend met het oog op de agrarische belangen dient te geschieden». De bewindslieden wijzen op de noodzakelijkheid van een evenwichtige benadering «die dient plaats te vinden of moet uitmonden in de ruimtelijke ordening. Dit zal – naar de mening van de Regering – niet betekenen, dat het agrarisch belang ondergeschikt zal worden». Ondanks de stelling in de memorie van antwoord, dat «landbouwbelangen zwaar zullen meewegen omdat de landbouw van zeer groot belang is in het landelijk gebied», waren de aan het woord zijnde leden op dit punt bepaald niet gerust. Ook al dienen de landbouwbelangen inderdaad niet absolute prioriteit te krijgen, toch moet er onderscheid worden gemaakt tussen de inhoud van een landinrichtingsplan en het besluit om in een gebied tot landinrichting over te gaan. Als landinrichting in een gebied vanwege de gebreken in de agrarische structuur noodzakelijk is, is dat dan alléén al niet voldoende om het gebied op het voorbereidingsschema te plaatsen ten einde er een programma of plan op te stellen, dat met alle belangen rekening houdt? Sectorinstrumenten kunnen wél de inrichting ten behoeve van de openluchtrecreatie, van het verkeer of van de waterhuishouding verbeteren, maar niet de verkavelingstoestand over een groter gebied; voor dit laatste is landinrichting onontbeerlijk.

De leden van de P.P.R.-fractie hadden in het voorlopige verslag o.a. laten merken dat zij de overheersing door landbouwbelangen in het wetsontwerp als een knelpunt hadden ervaren. De nota van wijzigingen heeft daaraan weinig of niets verbeterd. De toevoeging van de onderdelen natuurbehoud en openluchtrecreatie van het vroegere Ministerie van CRM aan het Ministerie van Landbouw en Visserij doet nog meer vrezen dat het landbouwbelang het primaat krijgt bij landinrichtingen. Dit zou letterlijk en figuurlijk natuur en landschap verarmen, zulks in strijd met één van de hoofdlijnen van het te voeren landinrichtingsbeleid, namelijk het realiseren van een verbetering van de kwaliteit van het landschap en het leveren van een bijdrage aan de veiligstelling en ontwikkeling van natuurgebieden en waardevolle cultuurlandschappen.

Verhouding tot de ruimtelijke ordening

Het provinciaal planologisch beleid vindt zijn neerslag in het streekplan.

De leden van de C.D.A.-fractie hadden met voldoening geconstateerd dat er tussen landinrichting en ruimtelijke ordening sprake is van nevenschikking en niet van onderschikking. De bewindslieden betogen op blz. 56 van de memorie van antwoord dat gewijzigd provinciaal beleid (na de vaststelling van het landinrichtingsprogramma) ertoe kan leiden dat het landinrichtingsplan hierop wordt afgestemd. Gelet op de nevenschikking tussen ruimtelijke ordening en landinrichting rijst de vraag of bij de vaststelling van het landinrichtingsplan ontstane inzichten die afwijken van die welke bij de vaststelling van het streekplan en landinrichtingsprogramma opgeld deden, zullen worden vertaald in een wijziging van het provinciaal ruimtelijk beleid.

Gezien de centrale plaats die het streekplan in de gehele afweging met betrekking tot de inrichting van het landelijk gebied heeft, vernamen de leden van de C.D.A.-fractie graag welke gebieden c.q. provincies nog niet over een rechtsgeldig streekplan beschikken.

De leden van de fractie van D'66 hadden in het voorlopig verslag betoogd dat de ministeriële verantwoordelijkheid voor de landinrichting wellicht beter bij de Minister van Ruimtelijke Ordening kon liggen, dit gelet op het bedoelde karakter van landinrichting als multisectoraal inrichtingsinstrument. In haar antwoord doet de Regering dit punt af met een verhandeling over het begrip «tweesporigheid». Zij wijst erop dat de functies die in het algemene kader van de ruimtelijke ordening worden vastgesteld, door middel van inrichting daadwerkelijk in een bepaald gebied kunnen worden verwezenlijkt.

In reactie hierop merkten genoemde leden weer op dat er onduidelijkheid heerst over de status van de landinrichting. Enerzijds benadrukt de memorie van antwoord dat de functie die in het kader van de ruimtelijke ordening aan een bepaald gebied worden toegedacht door middel van landinrichting inderdaad kunnen worden verwezenlijkt. Zó gesteld lijkt landinrichting een instrument in het kader van ruimtelijke ordening.

Anderzijds noemen de bewindslieden landinrichting (in tegenstelling tot bij voorbeeld het landbouwstructuurbeleid) sectorbeleid en betrekken zij de tweesporigheid op de relatie ruimtelijke ordening-landinrichting. Overheersend is de gedachte dat landinrichting een instrument is. Het is dan enigszins vreemd om een instrument tegelijkertijd als sectorbeleid op te voeren. Van waar, buiten de ruimtelijke ordening, zouden de uitgangspunten voor landinrichting moeten komen? Soms uit provinciale landinrichtingsnota's, tot stand gekomen los van de ruimtelijke ordening?

Ook hadden de fractieleden van D'66 in het voorlopig verslag opgemerkt, dat de besluitvorming in het kader van de ruimtelijke ordening met een voldoende mate van gedetailleerdheid vooraf zou dienen te gaan aan de bepaling van de inzet van het landinrichtingsinstrumentarium. Het programma zou in het kader van de ruimtelijke ordening tot stand dienen te komen. In haar antwoord stelt de Regering dat het centrale punt hier de besluitvorming van provinciale staten is. Zij doen voorstellen met betrekking tot de vaststelling van het voorbereidingsschema. Hierbij kijken zij naar het Structuurschema Landinrichting, het Streekplan en de overige relevante provinciale besluiten; op basis van een afweging komen zij ten slotte tot een keuze voor herinrichting, ruilverkaveling of anderszins. Voor het geval het voorbereidingsschema voor een gebied een andere vorm van landinrichting aangeeft dan provinciale staten wenselijk achten, is overleg noodzakelijk. Tegen de vaststelling van het voorbereidingsschema is beroep mogelijk bij de Kroon. Overigens ligt het volgens de bewindslieden niet in de bedoeling dat van de bij het voorbereidingsschema gemaakte keuze wordt afgeweken.

De leden die dit betoog van de Regering weergaven, wilden daarop reageren in de paragrafen van dit verslag handelend over de milieu-effectrapportage en over de vormen van landinrichting.

Uit de S.G.P.-tractie kwam de vraag of de memorie van antwoord (blz. 12, onder andere) niet wat al te gemakkelijk heenloopt over de wederzijdse afstemming tussen facetbeleid en sectorbeleid. Zijn er niet gevallen van duidelijke tegenstelling die niet dan na langdurige kroonberoepsprocedures worden opgelost? Kan bij voorbeeld het landinrichtingsbelang niet duidelijk ermee zijn gebaat boerderijen uit dorpen naar open gebieden te verplaatsen, terwijl het streekplan het bouwen in open gebieden verbiedt? Worden op deze wijze ter wille van ongrijpbare planologische motieven de boeren niet verplicht hun percelen op veel grotere afstand te bewerken dan uit verkavelingsoogpunt nodig was, en wordt op deze wijze een landinrichtingsobject niet minder rendabel en minder aantrekkelijk voor de plaatselijke bevolking? Is niet te vrezen dat in de nieuwe opzet van de Landinrichtingswet de ruimtelijke ordening in die mate het landbouwbelang zal overheersen dat de belangstelling van de landbouwende bevolking afneemt en de wet een instrument in de handen van de provinciale besturen wordt om hun planologisch beleid gestalte te geven?

De leden van de fractie van de P.P.R. waren niet gerustgesteld door hetgeen de bewindslieden in de memorie van antwoord opmerken over de verhouding tussen het landinrichtingsprogramma en de ruimtelijke ordeningsbesluiten. In de praktijk van de landinrichting zal, aldus de memorie van antwoord (blz. 11), de besluitvorming over de ruimtelijke ordening voorafgaan aan die over de landinrichting. Artikel 4 van het wetsontwerp is in dezen echter niet eenduidig. Bij afwezigheid van een streekplan of een veranderd streekplan kan de toetsing van het landinrichtingsprogramma aan het provinciaal planologisch beleid ook plaatsvinden via een ander besluit van provinciale staten, de provinciale planologische commissie gehoord. Dit blijft een onbevredigende situatie vooral omdat deze laatste besluiten niet de procedures van een streekplan hebben doorlopen. Toetsing aan een geldend streekplan blijft geboden. Mocht dit onverhoopt niet kunnen, dan ligt het voor de hand om niet te toetsen aan *een* ander besluit van provinciale staten (gehoord de provinciale planologische commissie), maar om aan provinciale staten expliciet om een uitspraak te vragen, zodat het landinrichtingsprogramma op grond van het statenbesluit kan worden aangepast. Een alternatief is dat het landinrichtingsprogramma te zamen met een herziening van het streekplan aan de procedures van inspraak en beroep, die gelden bij het opstellen van een streekplan, worden onderworpen. Als de bewindslieden stellen dat het streekplan de meest relevante weergave is van het provinciaal planologisch beleid, dan dient dat ook in de wetstekst nadrukkelijk tot uiting te komen. Een procedure, zoals door deze leden geschetst, geeft dan nog de meeste waarborgen.

Verhouding tot het natuurbehoud

De hele wet is – zo meenden de leden van de P.v.d.A.-fractie – primair op landinrichting ten behoeve van de landbouw gericht, met daarbij een in de wet vastgelegde status voor het Structuurschema Landinrichting. De wet kan de indruk wekken andere belangen, in artikel 5 genoemd, en ook als doelstellingen uit de Oriënteringsnota op blz. 4 en 5 van de memorie van antwoord weergegeven, als secundair te behandelen. De P.v.d.A.-fractie ziet met belangstelling voorstellen van de Regering tegemoet die aan dit bezwaar tegemoet kunnen komen. Dit zou bij voorbeeld kunnen geschieden door

- het in de wet vermelden van adviesorganen als de Natuurbeschermingsraad, de Centrale Raad voor de Milieuhygiëne;
- het geven van een gelijkwaardige plaats in de wet aan de drie «groene» structuurschema's;
- het opnemen van artikelen in de wet ten aanzien van milieu-effectprocedures.

De leden van de S.G.P.-fractie hadden in de memorie van antwoord op blz. 19 een beschrijving gelezen van de tweede fase van de aanwijzing van beheersgebieden, wat verschillend geschiedt binnen en buiten landinrichtingsgebieden. Zal het niet vaak voorkomen dat zo'n beheersgebied ten dele binnen en ten dele buiten het gebied ligt? Hoe komt in zo'n geval de juiste afstemming tot stand?

Milieu-Effectrapportage (m.e.r.)

De leden van de P.v.d.A.-fractie meenden dat de eerste plaatsing van een gebied op het voorbereidingsschema al zo beslissend is dat in sommige gevallen milieu-effectrapportage daaraan voorafgaand van belang kan zijn. Ook de beslissing over ruilverkaveling of herinrichting zal soms slechts kunnen worden genomen op basis van een Milieu-Effect Rapport (MER). De Regering is er niet in geslaagd duidelijke criteria voor deze beide vormen van landinrichting te geven; een extra reden – omdat anders agrarische belangen de doorslag geven – om onder meer via milieu-effectrapportage de beslissing te onderbouwen.

De HELP-methode heeft inmiddels kwaliteit gekregen. Dat een rapport volgens deze methode echter niet in de plaats kan treden van een MER is onder meer duidelijk gemaakt door de Natuurbeschermingsraad in een brief van 27 mei 1982 aan de Staatssecretaris van CRM. Een milieu-effectrapport (MER) moet voldoen aan de criteria van de Wet op de milieu-effectrapportage. Ook de procedures van die wet ten aanzien van inspraak, onafhankelijke toetsing en beslissingsbevoegdheden moeten worden gevolgd. Het kwam de genoemde leden gewenst voor in de onderhavige wet procedureel ruimte voor milieu-effectrapportage te maken onder verwijzing voor de inhoudelijke invulling naar de desbetreffende wet. Hoe denkt de Regering beide wetsontwerpen nu verder op elkaar af te stemmen opdat niet in een later stadium wijzigingen noodzakelijk worden?

Tot nu toe laat het wetsontwerp geen opening voor alternatieven anders dan dat artikel 36 in de programmafase de mogelijkheid voor inrichtingsalternatieven biedt. Dat lijkt onvoldoende voor afstemming op de Wet-m.e.r.

Wat betreft de evaluatiemethode voor landinrichtingsprojecten hadden de leden van de fractie van D'66 in het voorlopig verslag betoogd dat deze zou moeten aansluiten bij het systeem van milieu-effectrapportage. Een «nul-model» zou daarbij zeker in de beschouwing moeten worden betrokken. De Regering antwoordt dat in de algemene maatregel van bestuur over de werkingssfeer van de m.e.r. zal worden bepaald voor welke besluiten in het kader van de landinrichting m.e.r. zal worden toegepast. Wèl ligt het voor de hand het besluit over het programma als een cruciaal besluit te zien. Het besluit tot plaatsing van een gebied op het voorbereidingsschema ziet de Regering liever niet m.e.r.-plichtig worden. Ten slotte streeft de Regering ernaar de HELP-methode mede bruikbaar te doen zijn in het kader van de m.e.r.

De leden van de fractie van D'66 stelden nu, dat het feitelijk keuzebesluit te nemen bij de plaatsing op het voorbereidingsschema, indien anders dan zij elders in dit eindverslag bepleiten wordt gekozen voor een wettelijk onderscheid herinrichting–ruilverkaveling in de zin van het wetsontwerp-m.e.r. als «cruciaal besluit» zou moeten worden aangemerkt. Indien namelijk op dat moment, en blijkbaar wel verantwoord, de feitelijke keuze tussen de beide vormen kan plaatsvinden, kan er wel degelijk ook een verantwoorde m.e.r. worden uitgevoerd. Anders vindt m.e.r. uitsluitend plaats over de feitelijke plannen, terwijl de vraag of de problemen in het landelijk gebied wel het best zouden kunnen worden aangepakt via een vorm van landinrichting of anderszins zeker dient te worden gesteld. Dit is dan mogelijk door een m.e.r. uit te voeren over de plaatsing op het schema of over de rurale inrichtingsvoorstellen uit het streekplan.

Overigens, zo merkten deze leden nog op, spoort de inhoud van het landinrichtingsprogramma, dat door de Regering wèl als een cruciaal besluit wordt gezien, nog niet op alle punten met artikel 41 van het wetsontwerp-m.e.r. Het wetsontwerp landinrichting zou zoveel mogelijk moeten worden aangepast aan de inhoud van het wetsontwerp-m.e.r.

De leden van de S.G.P.-fractie hadden de indruk dat wat in het verleden op het punt van m.e.r. reeds geschiedde wel wat onderbelicht is weergegeven in de memorie van antwoord. Instructief is nog steeds Bijlage I, bij Hoofdstuk XIV van de Rijksbegroting voor het dienstjaar 1968-1969 (terug te vinden als bijlage IX in de editie Schuurmans en Jordens, nr. 101, blz. 175-197). Punt 9 van dat regeringsstuk verplicht bij voorbeeld om landschapsgegevens, gegevens met betrekking tot openluchtrecreatie, te verzamelen terwijl een opdracht tot onderzoek kan worden verstrekt aan de Stichting voor Bodemkartering.

Zo zou veel meer te noemen zijn, ook uit reeds gerealiseerde ruilverkavelingen. Dreigt nu niet het gevaar, dat vanwege overdreven eisen in zuivere landbouwgebieden onnatuurlijke en vaak kostbare elementen in de plannen worden opgenomen om toch maar wat met de gegevens te doen? Zal mede met het oog op de kosten erop worden toegezien dat er geen overdreven eisen aan het verzamelen van de gegevens worden gesteld? Uitgaven voor gegevens die niet worden gebruikt of betreffende alternatieven die bij voorbaat kansloos zijn, moeten immers als weggegooid geld worden beschouwd.

De leden van de P.P.R.-fractie hadden waardering voor de minder afhoudende houding van de bewindslieden in de memorie van antwoord tegenover de milieu-effectrapportage. Toch bestaat er nog een spanning tussen dit wetsontwerp en het wetsontwerp-m.e.r. Het multisectorale karakter van dit wetsontwerp maakt het noodzakelijk aan het milieubelang een zwaar gewicht toe te kennen. Daarbij is de besluitvorming over het Structuurschema Landinrichting van groot belang. In feite is dit een cruciaal besluit in de zin van het wetsontwerp milieu-effectrapportage. zou het dus gepaard moeten gaan met een milieu-effectrapportage.

Dat het plaatsen van een gebied op het voorbereidingsschema volgens de bewindslieden niet behoeft te voldoen aan de voorwaarden welke aan een cruciaal besluit worden verbonden, konden deze leden billijken. Alle andere daarop volgende stappen in het kader van de landinrichting rechtvaardigen dat volgens deze leden wèl, zoals de vaststelling van het landinrichtingsprogramma, de vaststelling van het landinrichtingsplan en het besluit tot een aanpassingsinrichting. Met name het landinrichtingsplan ontbeert nog een beschrijving van de te verwachten gevolgen voor de natuur en het landschap en voor water, bodem en lucht. Het is dus gewenst het landinrichtingsplan, dat immers een samenhangend pakket van maatregelen kan bevatten en dat veel belangen raakt, «m.e.r.-plichtig» te maken.

Decentralisatie

Het wetsontwerp heeft naar de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie een verbetering ondergaan door provinciale staten op verschillende punten verantwoordelijkheid te laten dragen. Ook is de rol van de Centrale Landinrichtingscommissie (CLC) ingeperkt ten gunste van gedeputeerde staten. Dat neemt echter niet weg dat de centrale overheid in sterke mate het beleid blijft bepalen, ook daar waar andere wetten, zoals die op de ruimtelijke ordening en die betreffende de zorg voor wegen en natte waterstaat, voorzien in provinciale verantwoordelijkheid. Een sterker gedecentraliseerde opzet zou mogelijk zijn als de rijksoverheid zich beperkte tot verdeling van gelden op basis van het landelijk bepaalde landbouwstructuurbeleid. Kan de Regering verslag doen van het interdepartementaal overleg en van de afwegingen die hebben geleid tot het nu voorliggende model?

Overigens bleven de leden van de P.v.d.A. van mening dat het centraal gevoerde beleid dat grotendeels via de CLC loopt onvoldoende parlementair kan worden gecontroleerd. De opmerking dat de Minister van Landbouw en Visserij verantwoordelijk is, was voor deze leden overbodig. Zij wilden liever vernemen op welke wijze de minister denkt het parlement te informeren over het door de centrale commissie onder zijn verantwoordelijkheid gevoerde beleid.

Het wekte bij de leden van de C.D.A.-fractie enige bevreemding dat het «decentraal» karakter van het wetsontwerp bij nota van wijzigingen is versterkt, terwijl in het oorspronkelijke wetsontwerp al sprake was van een ver doorgevoerde decentralisatie. Zij verwezen naar opmerkingen hunnerzijds in dit eindverslag bij de artikelen 26 t/m 31 en bij artikel 42.

Reeds in het voorlopig verslag hadden de leden van de fractie van D'66 hun instemming betuigd met het voornemen de provinciale besturen meer bij de besluitvorming rond landinrichtingsprojecten te betrekken. Met name de betrokkenheid van provinciale staten juichten zij toe. Wel stelden genoemde leden vraagtekens bij de centrale positie van de centrale landinrichtingscommissie (CLC) en wel vooral bij de verhouding tussen haar beslissingsbevoegdheden en die van de provinciale besturen. De wijzigingen in het wetsontwerp hebben echter de positie van de provincie versterkt:

- de eis van overeenstemming met de CLC bij de instelling van de landinrichtingscommissie door gedeputeerde staten vervalst;
- de eis van ministeriële goedkeuring ingeval provinciale staten het programma vaststellen in afwijking van het advies van de CLC is vervangen door een repressief vernietigingsrecht van de Kroon;
- een zelfde procedure is gaan gelden bij afwijking van het CLC-advies bij de vaststelling van het landinrichtingsplan;
- het begrenzingsplan zal nu worden vastgesteld door gedeputeerde staten in plaats van door de CLC;
- Provinciale staten worden nu het orgaan dat voorstellen doet ten behoeve van de vaststelling van het voorbereidingsschema.

De aan het woord zijnde leden achtten dit een aantal stappen in de goede richting, maar het blijft wenselijk de positie van de CLC niet te sterk te maken. Het moge zijn, dat de handelwijze van deze commissie in principe te controleren is, doordat een aantal ministers voor de CLC verantwoording verschuldigd is aan het parlement, feitelijk is toch de samenstelling van deze commissie zodanig, dat haar besluit meestal niet wordt aangevochten. De leden van de fractie van D'66 achtten tussenkomst van dit enigszins naar het corporatisme neigende orgaan zeker niet in alle gevallen wenselijk. Terecht is dan ook de positie van de CLC in het gewijzigd ontwerp van wet verzwakt. Besluitvorming door GS zorgt zeker méér voor de zo wenselijk geachte openbaarheid. Als algemene regel zou moeten gelden dat provinciale staten de cruciale besluiten nemen.

De leden van de P.P.R.-fractie constateerden dat de nota van wijzigingen gedeeltelijk is tegemoet gekomen aan de bezwaren tegen het centralistische karakter van het wetsontwerp. Provinciale staten hebben een krachtiger positie gekregen; de wijziging van artikel 26, eerste lid, zwakt de positie van de Centrale Landinrichtingscommissie iets af, maar daarbij blijft het zo ongeveer. De Centrale Landinrichtingscommissie blijft de spil waar veel, zo niet alles, om draait. Een coördinerende instantie kan, zo is de redenering, niet worden gemist. De nu aan het woord zijnde leden wilden verderop in dit eindverslag in het bijzonder bij de artikelen 27 en 88 vraagtekens bij die redenering plaatsen, maar zij vroegen hier meer in het algemeen om alle artikelen, die (mede) aan de centrale commissie een taak toedelen, zodanig te wijzigen dat deze wordt gehoord, in plaats van dat deze beslist of voorstellen tot vaststelling doet of instemming verleent. Het gaat hier met

name om de artikelen 26–27, 31, 39–42, 102, 117, 132, 148–150 en 184–186. Die wijzigingen passen in het uitgangspunt van de Regering dat het ontwerp zo «decentraal» mogelijk moet zijn. Op dit punt brengt de nota van wijzigingen inderdaad verbeteringen bij voorbeeld wat betreft de grotere rol van gemeenten en waterschappen en wat betreft de positie van de provincie ten opzichte van het Rijk. De centrale commissie is daarbij echter vrijwel buiten schot gebleven.

Rechtsbescherming

De leden van de P.v.d.A.-fractie achtten de positie van zakelijk belanghebbenden bij landinrichting anders dan de positie van degenen, die uit betrokkenheid bij onderwerpen van algemeen belang daarmee te maken hebben. Dat via een stemming zakelijk belanghebbenden beslissen over al dan niet doorgaan van een project is goed. Of het echter in de toekomst verstandig is via twee criteria een positieve beslissing mogelijk te maken, is de vraag. Meer en meer twijfelden deze leden aan de wenselijkheid van het laten doorgaan van een project als een krappe meerderheid van de grond staat tegenover een meerderheid van de stemgerechtigden. Een voorstel voor een genuanceerder en gebalanceerder samengaan van beide criteria zouden deze leden verwelkomen.

Nu landinrichting uitdrukkelijk ook andere dan agrarische belangen behartigt, dient de wetgeving ten aanzien van inspraak en beroep aan te sluiten bij soortgelijke wetgeving op niet-agrarisch gebied, zoals bij voorbeeld de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne. Op bepaalde momenten moet voor een ieder de mogelijkheid openstaan van inspraak, van bezwaar aantekenen en van kroonberoep. Bij de plaatsing op het voorbereidingsschema is hierin tot genoegen van genoemde leden voorzien. Dit is overigens een reden te meer om bij de plaatsing op het voorbereidingsschema ook in m.e.r. te voorzien.

Bij de vaststelling van het landinrichtingsprogramma ontbreken de genoemde mogelijkheden echter nog steeds. De verwijzing naar de Wet op de Ruimtelijke Ordening voldoet niet. In veel gevallen worden via procedures van deze wet slechts globale vaststellingen gedaan. Maar bovendien bestaat de mogelijkheid dat streekplannen en bestemmingsplannen moeten «volgen» bij projecten van de Landinrichtingswet. De meest voor de hand liggende keuze voor het functioneren van inspraak en beroep ligt bij de vaststelling van het landinrichtingsprogramma. Een wisselwerking met de Wet-m.e.r. speelt overigens ook hier een rol.

De besluitvorming over aanpassingsinrichting wilden de leden van de P.v.d.A.-fractie meer verschoven zien naar de besluitvorming rond de projecten die aanleiding zijn tot de aanpassingsinrichting. De Regering wil hierin niet meegaan en de consequentie daarvan is voor deze leden dat vanwege de flexibele opzet van aanpassingsinrichting ook hier een bezwaren- en beroepsprocedure wordt voorzien.

De leden van de C.D.A.-fractie konden instemmen met de uitbreiding van rechtsbescherming voor grondeigenaren en gebruikers, met de mogelijkheid van kroonberoep tegen onvrijwillige grondafstand bij ruilverkaveling en aanpassingsinrichting. Bezwaar hadden zij echter tegen de aan *een* ieder in artikel 21, lid 6, toegekende beroepsmogelijkheid.

Als algemeen punt merkten de leden van de V.V.D.-fractie op dat de Regering weliswaar verbetering heeft gebracht in de positie van de (land)eigenaren en pachters, doordat er op bepaalde plaatsen in de wet een kroonberoep voor hen bestaat, maar andere verbeteringen achterwege liet, tenzij de genoemde leden ter zake door de bomen het bos niet meer hadden kunnen overzien. Willen de bewindslieden nog eens aangeven welke onderdelen van de nota van wijzigingen de verbeteringen voor de eigenaren en pachters vormen, afgezien van de nu ingevoerde beroepsmogelijkheden?

De bewindslieden motiveren op blz. 37 van de memorie van antwoord dat ter verhoging van de rechtsbescherming reeds in een vroeg stadium van de procedure een kroonberoep uitkomst kan bieden. Dat zou zeker zo zijn – zo meenden de leden van de S.G.P.-fractie – indien een kroonberoep tot een spoedige beslissing zou leiden. Neemt in de praktijk echter een kroonberoepprocedure niet vaak enige jaren in beslag? Kan op deze wijze het kroonberoep niet juist een instrument worden in de hand van tegenstanders van een ruilverkaveling of van actievoerders in het algemeen om beslissingen op de lange baan te schuiven en kan het op deze wijze niet contraproductief werken?

De leden van de R.P.F.-fractie hechtten grote waarde aan het ter inzage leggen van het ruilverkavelingsplan, zoals geregeld in de Ruilverkavelingswet 1954. Kan het niet tijdig bekend zijn met dit plan geen nadelige gevolgen hebben voor de bedrijven in het betrokken gebied?

De positie van uitwonende eigenaren

De Nederlandse Vereniging voor Landelijk Eigendom attendeerde de V.V.D.-fractie op het feit dat het wetsontwerp tijdstippen noemt waarop kennisgeving wordt gedaan, beroepsmogelijkheden worden geopend, etc., veelal door tervisielegging, publikatie in de Staatscourant en vermelding in dag- en streekbladen, terwijl meerdere eigenaren niet in Nederland hun domicilie hebben en derhalve niet in kennis kunnen komen van de voornemens tot landinrichting, etc. met bijbehorende wettelijke maatregelen als bij voorbeeld onteigening. Dergelijke tijdstippen komen voor in artikel 21, artikel 37, lid 1, artikel 40, lid 2, artikel 45, lid 1, artikel 72, lid 1, artikel 93, lid 1, artikel 75, lid 2, artikel 96, lid 2, artikel 80, lid 4, artikel 99, lid 3, artikel 132, lid 4 en artikel 178, lid 4. Genoemde leden gaven de Vereniging gelijk. Iedere vergelijking gaat mank, maar, indien de financiële resultaten van verworven sociale rechten van gastarbeiders naar hun familie in het buitenland worden gestuurd, is het redelijk dat Nederlandse eigenaren in het buitenland officieel kunnen weten dat er ingrijpende wettelijke zaken met betrekking tot hun eigendom in ons land te verwachten zijn.

Nu ging het de hier aan het woord zijnde leden wel wat ver om telkens ter gelegenheid van een tijdstip in de opgesomde artikelenreeks meldingen over de gehele wereld te doen. Te overwegen ware bij de eerste officiële kennisgeving een zo nauwkeurig mogelijke lijst van eigenaren te laten samenstellen en de uitwonenden een éénmalig bericht ter zake te zenden met de aanbeveling zich zelve voortaan op de hoogte te doen houden van de gang van zaken.

Het speet de leden van de S.G.P.-fractie dat het wetsontwerp te weinig aandacht besteedt aan uitwonende eigenaren. Zij doelden daarbij dan op eigenaren van *verpachte* grond (dus percelen groter dan 25 are voor landbouwgrond en groter dan 10 are voor tuinbouwgrond ingevolge het bepaalde in artikel 58 van de Pachtwet) en op eigenaren van landgoederen. Het kwam deze leden voor dat die uitwonende eigenaren, eigenaren die hun grond in het in te richten gebied hebben liggen, maar daar niet wonen, in een vroeg stadium persoonlijk in kennis dienen te worden gesteld van de terinzagelegging van voorontwerp en ontwerp-landinrichtingsprogramma en van voorontwerp en ontwerp-landinrichtingsplan. Van de vele voornemens en besluiten, die ter inzage worden gelegd of waartegen beroep kan worden aangetekend of waarover zienswijzen naar voren kunnen worden gebracht, wordt melding gemaakt in een of meer in het in te richten gebied verspreide dag- of nieuwsbladen en in de Staatscourant. Uitwonende eigenaren lezen echter waarschijnlijk noch de Staatscourant, noch de streekbladen en dienen derhalve persoonlijk in kennis te worden gesteld van de bekendmakingen van terinzagelegging genoemd in de artikelen eerder opgesomd door de leden van de V.V.D.-fractie.

Financiële problemen bij schatting en toedeling

De geruststellende woorden aan het adres van de leden van de S.G.P.-fractie op blz. 80 van de memorie van antwoord als zouden de financiële waarborgen bij het programma voldoende zijn om de voornemens uit te voeren, hadden deze leden nog niet geheel kunnen overtuigen. Er blijven fricties. Zij verwezen daartoe onder andere naar de bespreking die leden van de vaste Commissie voor Landbouw op 7 juni 1982 in het provinciehuis te Arnhem hadden met de afgevaardigden van een vijftal plaatselijke commissies voor ruilverkaveling. In aansluiting op dit onderhoud gaf de Minister van Landbouw bij brief van 17 juni inlichtingen over de werkelijke gang van zaken. Die brief heeft echter niet de zorgen van de betrokken commissies kunnen wegnemen of andere commissies kunnen geruststellen (zie stuk 17 100, hoofdstuk XIV, nr. 47).

Er zijn echter meer moeilijkheden die worden veroorzaakt door de sterke beweging in de grondprijzen. De SBL treedt sedert 1977 niet meer op als rentmeester, verlener van de dienst van aan- en verkoop van grond ten behoeve van departementen en overheidsinstellingen, maar als handelaar in onroerend goed ten faveure van departementen, etcetera. De verkregen landbouwgronden worden deels om contant geld verkocht (bij voorbeeld bij bedrijfsvergroting, aan de grondbank, aan SBB of aan het vroegere CRM), deels ingebracht in de ruilverkaveling ter compensatie van schadegevallen, ter realisering van openbare voorzieningen en overbedelingen ter vermijding van kavelwerken, etc. Statutair dient de SBL steeds volledig te worden onderbedeeld. Als elke andere eigenaar heeft zij daartegenover wettelijk het recht redelijke voorwaarden te stellen die steeds hoofdzakelijk van financiële aard blijken te zijn.

Is deze grondprijsactualisering niet even zeer noodzakelijk voor de overige, niet door bemiddeling van de SBL verkregen over- en onderbedelingen? Is in wezen het probleem niet zeer simpel? Alle ruilverkavelings-schatters zijn in staat, zeker bij wijze van groepstaxatie, vast te stellen wat de grondprijs (beter: het grondprijsniveau) is op het moment van inbreng en wat deze is op het moment van ingebruikneming van nieuwe grond, c.q. toedeling. Zijn met deze beide prijzen/prijsniveau als uitgangspunt niet alle moeilijkheden bij toedeling en geldelijke verrekening oplosbaar? Is er wel voldoende reden om de verrekeningsfactor bij de actualisering van de schattingsuitkomsten in de wet te regelen, al of niet via algemene maatregel van bestuur? Hebben, zo lang maar wordt vastgehouden aan het moment van werkelijke ingebruikneming c.q. werkelijke acceptatie van de over- of onderbedeling, de rechtbanken en plaatselijke commissies niet getoond in alle rechtvaardigheid de problemen te kunnen oplossen? Heeft juist de schatkist niet het meeste te vrezen van het tijdverlies dat zal optreden bij de uitvoering van een wettelijke regeling op dit punt?

Vormen van landinrichting

Uit de C.D.A.-fractie kwam de vraag welke van de in artikel 12 genoemde vier vormen van landinrichting vallen onder de tot nu toe geldende taakstelling van 40 000 ha per jaar in uitvoering te nemen ruilverkaveling?

De leden van de fractie van D'66 hadden in het voorlopig verslag verzocht om meer duidelijkheid over het verschil tussen de eerste beide in de wet genoemde vormen van landinrichting, te weten herinrichting en ruilverkaveling. Er bestonden voor hen te veel onduidelikheden betreffende het moment van keuze en de grondslag van de beslissing ten aanzien van deze beide vormen van landinrichting. Zij hadden de indruk, dat het besluit van keuze in een te vroeg stadium wordt genomen. De Regering antwoordt dat het onderscheid tussen beide vormen van landinrichting is gelegen in de verschillende ruimtelijke functies die gebieden vervullen of zouden moeten vervullen. Het voorbereidingsschema geeft aan of voor een bepaald gebied

herinrichting of ruilverkaveling zal worden voorbereid. Gesteld wordt dat provinciale staten gebieden kunnen voordragen. De keuze voor de vorm van landinrichting wordt gedaan op basis van kaarten bij het Structuurschema Landinrichting en op basis van het provinciaal ruimtelijk beleid, zoals neergelegd in streekplannen en andere uitspraken; de memorie van antwoord wijst op plannen met betrekking tot kernhiërarchie, bedrijfsterreinen, ontwikkeling recreatiepaden, en dergelijke. Verder stelt de memorie van antwoord dat in de opzet van het wetsontwerp noch de keuze van het beste instrumentarium, noch die van de inhoud van het landinrichtingsprogramma bepalend is voor de keuze tussen herinrichting en ruilverkaveling.

De leden van de fractie van D'66 hadden in het voorlopig verslag hun twijfel uitgesproken over de noodzaak van het onderscheid tussen herinrichting en ruilverkaveling. Zij gaven de voorkeur aan samenvoeging van beide in één wettelijk systeem. De Regering bracht hier tegenin dat het onderscheid tussen beide dient te worden gezocht in de verschillende ruimtelijke functies die gebieden kenmerken. Indien deze functies overwegend van agrarische aard zijn, heeft de landinrichting vooral een zeer directe relatie tot een specifieke groep van belanghebbenden, te weten eigenaren en grondgebruikers. In het geval er vele niet-agrarische functies in een gebied voorkomen, dienen er voldoende onteigeningsmethoden te worden geboden en is het aannemelijk alle besluiten door vertegenwoordigende lichamen te laten nemen.

Gelezen de reactie van de Regering hadden de leden van de fractie van D'66 nog steeds problemen met het genoemde onderscheid. Hun bezwaren concentreerden zich rond het feit dat in een vroeg stadium een keuze tussen herinrichting en ruilverkaveling moet worden gemaakt. Deze keuze wordt gezien als cruciaal: afwijking ervan in een latere fase is ongewenst. In relatie tot de inhoud van het streekplan, waarin de basis voor de desbetreffende keuze te vinden moet zijn, betoogden zij dat moderne streekplannen terecht proberen uit te gaan van een meervoudig gebruik van gronden. Hierbij wordt er bij voorbeeld rekening mee gehouden, dat op agrarische gronden natuurwaarden voorkomen, dat er soms recreatief medegebruik mogelijk moet zijn, etc.

Een opsplitsing in twee typen landinrichting doet geen recht aan deze verscheidenheid in bestemmingen en houdt er geen rekening mee dat welhaast overal tegelijk ook andere dan agrarische gebruiksvormen aanwezig zijn. Als het streekplan inderdaad de inhoud dient te geven aan de landinrichting, dan is het aan te bevelen in de streekplannen een serie uitgangspunten aan te geven ten behoeve van de landinrichting in de gebieden die in het streekplan «landinrichtingswaardig» worden geacht. Die gebieden kunnen vervolgens op het voorbereidingsschema worden geplaatst. Goedkeuring van dit schema betekent dan tevens goedkeuring van de serie uitgangspunten. Vervolgens kan op basis van die uitgangspunten een landinrichtingsprogramma worden voorbereid. Dat programma wordt dan voorbereid zonder nadrukkelijk uit te gaan van een ruilverkavelings- of herinrichtingsinvalshoek.

Een bijkomend argument voor deze aanpak is dat de tweedeling herinrichting-ruilverkaveling zich eerst uit in de fase van vervaardiging van het plan en dan vooral via de onteigeningsmogelijkheden en de andere aard van de eindbesluitvorming. De memorie van antwoord anticipeert op de gelijktijdige vervaardiging van programma en plan, die het nodig maakt al aan het begin van de werkzaamheden ten behoeve van het programma een keus te maken. Is het dan wel zo wenselijk plan en programma gelijktijdig te vervaardigen? Uit een oogpunt van procesplanning zou veeleer een volgende opbouw gewenst zijn voor het proces van landinrichting:

- besluit over het streekplan waarin opgenomen uitgangspunten ten behoeve van de landinrichting in de gebieden die na de planologische afweging als landinrichtingswaardig worden gezien;

- plaatsing van die gebieden op het voorbereidingschema; goedkeuring van dit schema betekent dan ook goedkeuring van die uitgangspunten;
- vervaardiging van het landinrichtingsprogramma; vaststelling van dit programma door provinciale staten; daarbij keuze voor een bepaalde vorm van landinrichting;
- vervaardiging van het landinrichtingsplan; dit plan kan aan de orde komen in provinciale staten; provinciale staten zouden kunnen beslissen hetzij tot definitieve besluitvorming door gedeputeerde staten, hetzij tot stemming.

De leden van de fractie van D'66 stelden overigens voor een nieuwe vorm van landinrichting aan de wet toe te voegen, te noemen: «uitgebreide kavelruil». Zij benadrukten dat deze vorm binnen het kader van de ruimtelijke ordening valt en motiveerden hun voorstel als volgt. De grote blokken, waarop landinrichting nú betrekking heeft, worden in hoge mate bepaald door de onderdelen waterbeheersing en plattelandswegen. Deze zaken behoeven echter lang niet altijd verbetering. Soms is het ruilen van kavels, gekoppeld aan beperkte verbeteringswerkzaamheden, een voldoende ingreep. Een dergelijke ingreep zou betrekking kunnen hebben op een gebied van bij voorbeeld 300 tot 400 ha.

Problemen die zich hierbij kunnen voordoen, zijn dat een beperkte aanpak tot intensivering op korte termijn aanleiding kan geven en dat de aandacht voor niet-agrarische aspecten klein kan zijn. Het eerste probleem is deels te vermijden door een restrictief beleid uit te werken via het Bestemmingsplan buitengebied. Voor het tweede probleem moet een aantal financiële en procedurele waarborgen worden geschapen. Zo zouden in de streekplannen zones kunnen worden aangegeven, waar uitgebreide kavelruil en ruilverkaveling bij overeenkomst mogelijk zijn. Die streekplannen kunnen ook voorwaarden stellen aan de uitvoering van desbetreffende vormen van kavelruil en kunnen aldus ook een meer operationeel karakter krijgen. Overwogen zou kunnen worden deze lichtere vormen alleen dan te laten uitvoeren, als een bestemmingsplan buitengebied daarvoor een basis biedt. Tot slot zouden voorbereiding en uitvoering van deze lichtere vorm kunnen worden begeleid door een commissie waarin vertegenwoordigers van de meest betrokken belangen zitting hebben; deze commissieleden dienen afkomstig te zijn uit het betrokken gebied. De commissie zou kunnen worden ingesteld door gedeputeerde staten, gehoord de Provinciale Planologische Commissie.

Voor het nemen van een besluit tot «uitgebreide kavelruil» zou moeten worden vereist de toestemming van 75% van de gezamenlijke groepen van hen die bij het kadaster als eigenaren bekend staan en van hen die als pachters zijn geregistreerd, beide groepen voor zover zij aan de stemming deelnemen. Uiteraard kan degene die met betrekking tot het gebied bij het kadaster als eigenaar bekend staat en tevens als pachter is geregistreerd, ten behoeve van zich zelf, slechts één stem uitbrengen. De kadastrale grootte wilden de aan het woord zijnde leden niet als besluitbepalende factor ten aanzien van de uitgebreide kavelruil laten meespelen.

De leden van de P.P.R.-fractie hadden in het voorlopig verslag, met leden van andere fracties, om verduidelijking gevraagd van de criteria die worden gehanteerd bij de bestuurlijke afweging tussen herinrichting en ruilverkaveling. Ondanks de vele woorden die de bewindslieden in de memorie van antwoord hieraan wijdden, blijft onduidelijk op welke gronden die afweging dient plaats te vinden. Dat een bestuurlijke beslissing plaatsvindt, wil nog niet zeggen dat de belangen van derden altijd even nauwgezet worden afgewogen. De mogelijkheid van een kroonberoep is een duidelijke verbetering, doch de Kroon krijgt het moeilijk bij het beoordelen van een dergelijk beroep omdat er geen criteria zijn waaraan de bestuurlijke afweging kan worden getoetst. Dit blijft dus een zwak punt in het wetsontwerp.

De leden van de R.P.F.-fractie hadden kennisgenomen van de verschillende vormen van landinrichting, die in dit ontwerp zijn voorzien. Naar aanleiding hiervan informeerden zij naar de mogelijkheid van een kortere rechtsgang bij minder ingewikkelde landinrichtingsprojecten dan herinrichting of ruilverkaveling. Zij dachten hierbij met name aan een analogie met de planningsprocedure openluchtrecreatie.

Administratieve ruilverkaveling

De leden van de C.D.A.-fractie hadden in de memorie van antwoord een uiteenzetting over een vijfde vorm van landinrichting, namelijk de administratieve ruilverkaveling, zoals voorgesteld door prof. De Haan, gemist. Kunnen de bewindslieden die alsnog geven en daarbij zowel de relatie met het Structuurschema Landinrichting als de betekenis voor het provinciaal niveau en het voorbereidingsprogramma, als de financiering betrekken? Biedt het wetsontwerp voldoende handvatten voor een procedure zoals voorgesteld door prof. De Haan?

De leden van de V.V.D.-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van de passage uit de brief van het Landbouwschap van 3 september 1982, die de opvatting van prof. mr. P. de Haan weergeeft, dat naast de integrale ruilverkaveling een administratieve ruilverkaveling als nieuw instrument in deze wet te introduceren ware. Hierbij zouden geen voorzieningen worden uitgevoerd anders dan voor een doelmatige herverkaveling nodig is. Deze gedachte sprak genoemde leden aan en zij vroegen de bewindslieden zulks in het wetsontwerp te verwerken.

Ook de leden, behorend tot de fractie van de R.P.F., vroegen naar de mogelijkheid de «administratieve ruilverkaveling» als nieuw instrument in de wet op te nemen, dan wel hiervoor ruimte te scheppen binnen het kader van de in de wet omschreven procedure voor de integrale ruilverkaveling.

Vorbereiding en besluit tot herinrichting en ruilverkaveling

De voorbereiding van landinrichtingsprogramma en -plan behoeft niet gelijktijdig te geschieden, maar dit zal naar het oordeel van de bewindslieden veelvuldig voorkomen. Daar waar dat niet het geval is, zal de Regering een samenvallen van planprocedures zoveel mogelijk bevorderen. Op welke wijze denken de bewindslieden dit te kunnen doen? Het besluit tot ruilverkaveling wordt door de eigenaren en gebruikers genomen via een stemming. Het landinrichtingsprogramma vormt de grondslag voor de beslissing van de individuele eigenaren en gebruikers. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af, of het landinrichtingsprogramma voldoende concreet en duidelijk is voor de eigenaren en gebruikers. Is het in dit verband niet aanbevelenswaardig de stemming te baseren op het landinrichtingsplan? Wat zijn de bezwaren om in de landinrichtingswet gelijktijdige voorbereiding van landinrichtingsprogramma en -plan in het geval van ruilverkaveling voor te schrijven? Waarop is de verwachting gebaseerd, dat die gelijktijdigheid vaak zal voorkomen?

ARTIKELEN

Artikel 1 (definities)

Uit de V.V.D.-fractie werd geïnformeerd waarom het begrip «aanpassingsinrichting» niet is omschreven.

Ten aanzien van het gebruik van de woorden «rechthebbende» en «belanghebbende» vertoont het ontwerp naar de mening van de S.G.P.-fractie enige inconsequenties. Het hier omschreven woord «rechthebbende» komt in de wet slechts twee maal voor en wel bij het beroepsrecht op de Kroon betreffende de toewijzing van gronden ten openbare nutte.

Het niet nader in de wet omschreven woord «belanghebbende» daarentegen komt zeven maal voor bij beroepsrechten. De eerste en laatste omschrijving van dat begrip is waarschijnlijk te vinden in het boek van Schepel over de Ruilverkavelingswet 1938: de eigenaren van aangrenzende gronden met de rechthebbenden en pachters uit het blok. Is het niet aanbevelenswaardig om, nu ieder inspraak heeft en bezwaren kan indienen vanaf de eerste fase tot en met het landinrichtingsplan, ook het begrip «belanghebbende» scherper te begrenzen ten einde grote vertragingen bij de procedures van schattingsuitkomsten, lijst van rechthebbenden en toedeling te voorkomen? Aan te bevelen is slechts van belanghebbende te spreken bij gerechtigden tot gronden buiten het blok.

Verder achten genoemde leden het gewenst de pachter in artikel 1 op te nemen. Deze heeft immers ook een wettelijk recht op toedeling, ook al wordt dit afgeleid van de eigendomsrechten.

Artikel 2, tweede lid (ligging in méér provincies)

Niet geheel duidelijk was het de leden van de C.D.A.-fractie welke problemen zich kunnen voordoen indien een landinrichtingsgebied in twee of drie provincies ligt. Kunnen de bewindslieden aangeven in hoeverre het in dit wetsontwerp neergelegde instrumentarium toereikend is bij verschillen van inzicht met betrekking tot landinrichting tussen de betrokken provincies. Welke ervaringen zijn in dit verband opgedaan bij de herinrichtingswet Oost-Groningen en de Gronings-Drentse veenkolonien?

Artikel 4

De leden van de S.G.P.-fractie meenden dat het aanbeveling verdient tot uitdrukking te brengen dat landinrichting strekt tot inrichting van het landelijk gebied en/of ter verbetering van de gebruiksmogelijkheden hiervan overeenkomstig de functies van dat gebied, zoals aangegeven in het kader van de ruimtelijke ordening.

De leden van de R.P.F.-fractie informeerden eveneens of het niet gewenst is aan te geven dat landinrichting ook de verbetering van de gebruiksmogelijkheden van het landelijk gebied beoogt. Zij wezen op het steeds intensiever gebruik van het landelijk gebied.

De leden van de fractie van het C.D.A., de V.V.D. en de P.P.R. verwezen naar hetgeen hunnerzijds was betoogd in het algemene deel van dit eindverslag in de paragraaf betreffende de doelstellingen van landinrichting.

Artikel 6 (structuurschema)

In het voorlopig verslag hadden de leden van de C.D.A.-fractie de vrees uitgesproken dat het structuurschema voor de landinrichting een inperking kan inhouden van het recht om verzoeken in te dienen om landinrichting op het voorbereidingsschema te plaatsen. De beantwoording door de bewindslieden doet de vraag opkomen in hoeverre de 2000 ha, die buiten het structuurschema voor de landinrichting voor plaatsing op het voorbereidingsschema in aanmerking komen, voldoende zijn om een flexibel landinrichtingsbeleid te voeren.

Met de P.P.R.-fractie verwees men naar een opmerking opgenomen in de tweede paragraaf van het algemene deel van dit verslag.

Artikel 7 (Centrale Landinrichtingscommissie (CLC))

De leden van de V.V.D.-fractie vernamen graag uit welke discipline c.q. departementen het overige 3/5 deel der leden van de centrale commissie

zal worden gerecruteerd, met name omdat het ministerie van WVC zich niet meer met Natuur en Landschap zal bezighouden. Hier wordt niet gedoeld op aantallen personen, hetgeen wordt geregeld per algemene maatregel van bestuur, maar op de disciplines.

De hier aan het woord zijnde leden was het overigens opgevallen dat vertegenwoordiging van de Nederlandse Vereniging van Landeigenaren in de centrale commissie is afgewezen. Waarom krijgt de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten namens de betrokken eigenaren wel twee zetels en de NVLE als representant van de belangen van eigenaren van landbouwgronden, bossen en natuurterreinen géén?

De leden behorende tot de S.G.P.-fractie konden zich niet goed vinden in de argumentatie van de Regering op blz. 33 van de memorie van antwoord ter zake van het buiten de CLC houden van de particuliere grondeigenaren. Bij sommige procedures blijken er nauwelijks waarborgen voor een goede behartiging van de belangen van de particuliere landeigenaar, in het bijzonder de uitwonende landeigenaar, te zijn. Zijn de belangen die eigenaren bij de landinrichting hebben niet dermate groot dat een zetel voor de Nederlandse Vereniging van Landeigenaren in de Centrale Landinrichtingscommissie gewettigd is? Doordat het wetsontwerp onteigening bij herindeling mogelijk maakt, is deze zetel nog urgenter geworden. Ook deze leden informeerden waarom de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland als representante van eigenaren van natuurterreinen wél is vertegenwoordigd in de Centrale Landinrichtingscommissie en de Nederlandse Vereniging voor de Landelijke Eigendom niet.

De leden van de fracties van de P.v.d.A., D'66 en de P.P.R. verwezen naar hetgeen hunnerzijds was betoogd in het algemene deel van dit eindverslag in de paragraaf over de decentralisatie.

Artikel 9 (gedoogplicht)

Waar wordt gesproken van opmetingen en het plaatsen van tekens moet volgens de leden van de S.G.P.-fractie meestal worden gedacht aan infrastructurele werken. Het graven van nieuwe of het verbreden van bestaande waterlopen zal daarvan een belangrijk onderdeel uitmaken. Daarvoor gelden reeds de bepalingen van de Waterstaatswet 1900 (artikel 9 en 10). Waarom zijn voor vrijwel dezelfde wettelijke bevoegdheid twee bepalingen nodig die elkaar bovendien niet geheel dekken?

Artikel 10 (uitgesloten terreinen)

De leden van de V.V.D.-fractie hadden er ernstig bezwaar tegen dat in de opsomming ontbreekt een categorie d. woonhuizen inclusief bijbehorende tuin(en) en parken, voor zover niet behorend tot een agrarisch bedrijf. Dit punt woog voor hen zeer zwaar.

Een bepaling ware vervolgens op te nemen conform lid 4 van artikel 9 van de Ruilverkavelingswet.

Artikel 11 (toeslag)

Uit de C.D.A.-fractie werd geïnformeerd aan welke orde van grootte de bewindslieden denken voor de toeslag.

Uit de S.G.P.-fractie kwam de vraag of het verlenen van een toeslag ter stimulering van de aankoop van gronden in een landinrichtingsgebied niet prijsopdrijvend werkt. Zo ja, is dat dan niet strijdig met de toezegging aan de Kamer dat de overheid in het agrarisch grondverkeer nooit de prijs zou zetten?

Artikel 12

Verwezen zij naar hetgeen uit verschillende fracties wordt betoogd in de paragraaf over vormen van landinrichting in het algemene gedeelte van dit eindverslag.

Artikel 17, vierde lid (voorbereidingschema)

Deze bepaling dient naar de mening van de leden van de P.P.R.-fractie zodanig te worden gewijzigd, dat in plaats van de Minister van CRM de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer wordt gelezen en dat de Natuurbeschermingsraad, naast de RPC, wordt gehoord. De Regering verwerpt in de memorie van antwoord deze laatste suggestie omdat de Natuurbeschermingsraad slechts ter zake van één functie van het landelijk gebied adviseert. Deze afwijzing, overigens gebaseerd op een beperkte visie op de taak van de Raad, is ook niet in overeenstemming met de beoogde multisectorale invulling van de Landinrichtingswet. Juist nu het Ministerie van Landbouw en Visserij is uitgebreid met de taken voor natuurbehoud en openluchtrecreatie, is het geboden een bredere maatschappelijke basis te geven aan de toetsing aan het nationale landinrichtingsbeleid bij het al dan niet plaatsen op het voorbereidings-schema.

Artikel 21, zesde lid (kroonberoep)

Het voorzien van kroonberoep voor een ieder tegen de plaatsing van een gebied op het voorbereidingschema en tegen de daarbij aangegeven vorm van landinrichting en een wijziging daarvan riep bij de leden van de C.D.A.-fractie een aantal vragen op. Waarom is een dergelijk beroep niet beperkt tot de grondeigenaren en grondgebruikers? Is de op het voorbereidingschema aangeduide vorm van landinrichting niet een voorlopige omdat het definitieve besluit met betrekking tot de vorm van landinrichting in een later stadium valt? Is het openstellen van beroep tegen een voorlopige beslissing een juiste weg, wanneer tegen een wijziging van de vorm van landinrichting ingevolge artikel 21 lid 7 eveneens beroep aangetekend kan worden?

Artikel 22 (verzoek om landinrichting)

De leden van de V.V.D.-fractie namen kennis van de motivering van de verzwarende van de onder d gestelde eis voor het aanvragen van Landinrichting, namelijk dat een groot deel van de belanghebbenden de gedachte moet dragen.

Dit even latend voor wat het is, vroegen deze leden of bij de onder c genoemde «Verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid en Stichtingen die belangen behartigen welke door Landinrichting kunnen worden gediend», ook de Landbouworganisaties behoren aangezien deze belangen behartigen, die door Landinrichting kunnen worden gediend. Het uiteindelijke standpunt van de V.V.D.-fractie over artikel 22 zal mede door het antwoord op deze vraag worden bepaald.

De nieuwe wet voert het aantal handtekeningen van belanghebbenden, dat gezamenlijk een ruilverkaveling kan aanvragen, van 20% naar 50% van de oppervlakte die betrokkenen in eigendom of gebruik hebben. Deze grote sprong wordt naar de mening van de leden van de S.G.P.-fractie onvoldoende gemotiveerd. Aanvragen door de belanghebbenden behoren toch al tot de uitzonderingen en er zullen door dit voorstel eerder nog minder aanvragen komen. Weegt de door de Minister beoogde kostenbesparing wel op tegen het psychologische nadeel dat men meer handtekeningen moet gaan verzamelen dan uit ervaring gebleken is nodig te zijn om een goed beeld te krijgen van de meningen in het blok? Zullen met het voortschrijden van de

ruilverkavelingen niet steeds meer kleine gebiedjes overblijven tussen de grote burens, waar deze vorm van aanvragen meer opgang zal maken dan die via een veel grotere gemeente of waterschap?

De leden van de fractie van de R.P.F. vroegen om een andere motivering van de eis, die aan natuurlijke personen en rechtspersonen wordt gesteld. Aan de onder c genoemde verenigingen en stichtingen worden geen kwantitatieve eisen gesteld terwijl de betreffende natuurlijke personen en rechtspersonen direct betrokken zijn. Bovendien meenden deze leden dat het criterium «ten minste de helft van de oppervlakte van het in te richten gebied» een aanzienlijke verzwaring kan betekenen vergeleken met het criterium neergelegd in artikel 32, lid 1, van de Ruilverkavelingswet 1954. Deze leden konden wel instemmen met de invoering van het oppervlakte-criterium, maar achtten het onevenredig zwaar om de helft van de oppervlakte te eisen.

Artikelen 24, 25 en 26, telkens onder letter c (positie van waterschappen)

Is het niet redactioneel te prefereren – zo vroegen de leden van de S.G.P.-fractie – in de artikelen 24 t/m 26 niet van «waterschappen op welker grondgebied» te spreken maar van «waterschappen die uit hoofde van hun taak tot het treffen van maatregelen en voorzieningen als bedoeld in artikel 5 bevoegd zijn»? Daarmee wordt het doelcorporatieve karakter van het waterschap beter tot uitdrukking gebracht. Eerder, bij de Beschikking reconstructie oude glastuinbouwgebieden, is op een desbetreffend verzoek die functionele aanduiding ook overgenomen.

Zou het overigens ook niet nuttig zijn om de terinzagelegging van ontwerpen en dergelijke, zoals bij voorbeeld bedoeld in artikel 40, lid 1, niet alleen bij de provincie en de gemeente, maar ook ter secretarie van de daarvoor in aanmerking komende waterschappen te doen plaatsvinden?

Gebruikmakend van deze gelegenheid citeerden de aan het woord zijnde leden met instemming de uitspraak van de bewindslieden op blz. 26 van de memorie van antwoord dat voor een landinrichtingsproject de regeling van de waterhuishouding van groot belang is. Genoemde leden verwezen daarbij naar de uitspraak op 26 februari 1981 van de toenmalige Minister van Landbouw en Visserij in een mondeling overleg (stuk 16400, hoofdstuk XIV, nr. 51, blz. 4): «dat hij verwachtte dat het interdepartementale overleg op zeer korte termijn afgerond kan zijn. Over de uitkomsten zal de Kamer worden geïnformeerd». Kan uiterlijk bij de nota naar aanleiding van dit eindverslag de toen beloofde informatie worden verstrekt?

Artikel 25 (zienswijze van CLC)

Gaarne ontvingen de leden van de C.D.A.-fractie het oordeel van de bewindslieden over de suggestie van het Landbouwschap een nieuw lid toe te voegen, bepalende dat, alvorens de CLC haar zienswijze vaststelt, de indieners van het verzoek de gelegenheid krijgen hun opmerkingen te maken.

Met instemming namen de leden van de S.G.P.-fractie kennis van de termijn waarbinnen de CLC haar oordeel moet geven over een ingediend verzoek tot landinrichting. Heeft de CLC indien zij tot het positief oordeel komt, de bevoegdheid om bij het advies inzake de begrenzing van het in te richten gebied aanliggende gebieden, waar ook landinrichting wenselijk is, maar waarvoor geen verzoek is ingediend, in de beschouwing te betrekken?

Het kan voorkomen, dat de zienswijze van de CLC aanmerkelijk afwijkt van de verwachtingen van degene, die het verzoek heeft ingediend, bij voorbeeld met betrekking tot de begrenzing, de beschrijving van de wenselijk geachte inrichting of de vorm van landinrichting. Zal betrokkene

dan in de gelegenheid worden gesteld zijn opmerkingen ter kennis te brengen van het provinciaal bestuur? Is het niet van belang, dat de CLC reeds bij de vaststelling van haar zienswijze van deze opmerkingen kennis kan nemen? Waarom dan niet hiertoe een nieuw lid aan artikel 25 toe te voegen als eerder bedoeld door de leden van de C.D.A.-fractie?

Artikelen 26 t/m 31 (landinrichtingscommissie)

Naar aanleiding van een vraag van de C.D.A.-fractie, betogen de bewindslieden dat er geen reden is voor de vrees, dat de vertegenwoordiging van agrarische zijde in de landinrichtingscommissie minimaal zal zijn. Vanwaar die ontkenning? Geeft het overleg met representatieve instanties en organisaties voldoende garantie? Wordt er bij samenstelling van een landinrichtingscommissie in voldoende mate rekening gehouden met de leeftijd van de daarvoor in aanmerking komende personen, dit laatste met het oog op de lange duur van de voorbereiding en uitvoering van dergelijke projecten?

Wat is de reden om in artikel 26 bij de instelling van een landinrichtingscommissie door gedeputeerde staten de CLC, slechts te «horen» in plaats van te eisen dat in overeenstemming met de CLC wordt gehandeld?

Uit de P.P.R.-fractie kwam in verband met artikel 27 de vraag waarom een coördinerende instantie als de CLC haar instemming zou moeten geven aan het voornemen van gedeputeerde staten om de landinrichtingscommissie uit meer dan zeven leden te laten bestaan of adviserende leden te benoemen of subcommissies in te stellen. Kan hier niet volstaan worden met het horen van de centrale commissie?

Artikel 34 (landinrichtingsprogramma)

Het stelde de leden van de P.v.d.A.-fractie teleur dat de Regering op hun *directe verzoek om commentaar op de suggesties van de Stichting Natuur en Milieu* over de inhoud van het programma geen direct antwoord had gegeven. Deze leden waren namelijk van mening dat het landinrichtingsprogramma geen wollige inhoud moet hebben maar toegeschreven moet zijn op oplossingen. De beleidsanalyse-systematiek zou een goede leidraad kunnen vormen voor de opzet van het landinrichtingsprogramma. Overigens stelden deze leden een puntig antwoord op de genoemde suggestie nog steeds op prijs.

Moet de aanduiding inzake grondverwerving ook de oppervlakte grond betreffen, zo vroegen de leden van de V.V.D.-fractie, mede verwijzend naar artikel 70 lid 3 onder a.

De bewindslieden wijzen op blz. 93 van de memorie van antwoord de suggestie af om artikel 69 lid 3, te wijzigen. Tot op zekere hoogte konden de leden van de S.G.P.-fractie daarvoor begrip opbrengen. Gelet op de argumentatie van de bewindslieden moeten echter huns inziens dan ook in artikel 34, lid 2, vierde regel, niet van «overeenstemming *is* verkregen» worden gesproken maar van «overeenstemming *wordt* verkregen». Dan wordt duidelijk dat de overeenstemming niet in het kader van het programma, maar van het plan wordt verkregen.

Artikel 35 (natuur- of landschapsbehoud)

De formulering in de memorie van antwoord liet bij de leden van de S.G.P.-fractie twijfel bestaan of er op de eigenaren en gebruikers al of niet morele druk zal worden uitgeoefend om beheersovereenkomsten te sluiten. Als van overheidswege het woord «dient» gebruikt wordt, heeft dit een dwingend karakter en wordt hiermee ook in het plan duidelijk rekening gehouden. Om hun twijfel te adstrueren wezen deze leden op de moeilijk-

heden in de Ruilverkaveling Rijnstreek Zuid, waarover de Boerderij van 7 april 1982 een boeiend verhaal publiceerde. Eén van de veehouders roept in vertwijfeling uit: «als CRM de poot stijf houdt, komt er van deze hele ruilverkaveling geen bal terecht». Als wegen en waterlopen door het woord «dient» zodanig geprojecteerd worden dat de landbouwer in de knel komt, wat blijft er dan van de vrijwilligheid van de beheersovereenkomst over?

Artikel 37 (voorontwerp)

De bewindslieden besteden op blz. 35 van de memorie van antwoord breed aandacht aan de inspraak en aan de verspreiding van het voorontwerp. De leden van de S.G.P.-fractie vroegen of de secularisatie in Nederland reeds zover doorgewerkt heeft dat de kerk geheel uit het gezichtsveld verdwenen is. Het verhaal gaat dat bij vroegere kleine ruilverkavelingen in Brabant en Limburg de plaatselijke geestelijke uitmaakte of de ruilverkaveling al of niet doorging. Heeft een landinrichtingsplan met zijn effecten op korter termijn (uitvoering van werken) en langer termijn (uitstoot arbeidskrachten door efficiënter bedrijfsvoering) ook geen aspecten die voor de plaatselijke kerken van groot belang kunnen zijn, zodat deze toch zeker het vermelden waard zijn?

Artikel 40

Uit de S.G.P.-fractie verwees men naar een opmerking weergegeven bij de paragraaf in dit verslag betreffende de artikelen 24, 25 en 26.

Artikel 41

Zie bij artikel 43.

Artikel 42 (vaststelling)

De eis van ministeriële goedkeuring indien provinciale staten het landinrichtingsprogramma en landinrichtingsplan in afwijking van het advies van de CLC vaststellen wordt vervangen door een repressief vernietigingsrecht van de Kroon. De leden van de C.D.A.-fractie informeerden welke consequenties uit het gebruik van dit recht voortvloeien voor wat betreft de verdere gang van zaken in het betrokken gebied.

Artikel 43 (bezwaren)

Naar de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie komt de wijze waarop bezwaren worden behandeld (ook in artikel 41) niet overeen met de intenties van de Wet m.e.r.

Artikel 53 (vierde lid) (beroep door pachter)

De leden van de V.V.D.-fractie meenden dat de volgende aanvulling van belang zou zijn: «tenzij blijkt dat het bericht niet – of niet deugdelijk – is verzonden». Die toevoeging voorkomt schade die iemand kan lijden door de menselijke fout van een ander.

Artikel 56, tweede lid

De leden van de V.V.D.-fractie verwezen naar een voorstel hunnerzijds bij artikel 53.

Artikel 59, derde lid

De leden van de V.V.D.-fractie verwezen naar een voorstel hunnerzijds bij artikel 53.

Artikel 63 (kwalificatie van meerderheid)

Uit de P.v.d.A.-fractie verwees men naar een opmerking weergegeven in de eerste alinea van de paragraaf in dit verslag betreffende de rechtsherkennenning.

De leden van de fractie van D'66 hadden nog enige opmerkingen betreffende de stemprocedure bij het besluit tot ruilverkaveling. Zij achtten een alternerende mogelijkheid tot meerderheid van personen en meerderheid van kadastrale oppervlakte een te geringe waarborg voor verantwoorde democratische besluitvorming en wensten in plaats hiervan een dubbele meerderheid. Zij stelden dan ook voor, de term «hetzij» in het eerste lid bij de aanvang van a te schrappen en bij de aanvang van b te vervangen door de term «alsmede».

Overigens hadden deze leden problemen met de stemgerechtigde positie van de zeer kleine eigenaars/gebruikers die nauwelijks als stemgerechtigde ten aanzien van landinrichting kunnen worden aangemerkt, maar de stemming wel kunnen beïnvloeden ten nadele van de werkelijk belanghebbenden. Hier zou regelgeving op haar plaats zijn en wel in de vorm van een «stemdrempel», in te stellen bij algemene maatregel van bestuur.

Ten aanzien van de besluitvorming bij stemming laten de voorstellen uit de fractie van D'66 het volgende beeld ontstaan: de gewone ruilverkaveling die een meerderheid van 50% vereist, de uitgebreide kavelruil (door hen behandeld in de paragraaf van dit verslag betreffende vormen van landinrichting) die een meerderheid van 75% kent en ten slotte de ruilverkaveling bij overeenkomst die 100% instemming vereist.

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen of het verschijnsel dat het aantal stemgerechtigden in meerderheid besluit de ruilverkaveling niet te laten doorgaan, terwijl die stemming op grond van de oppervlakte positief zou zijn, niet al meerdere malen tot frustraties heeft geleid. Kan een overzicht gegeven worden van de ruilverkavelingen, die sinds 1975 alléén met meerderheid der hectaren en niet met meerderheid der stemgerechtigden zijn aangenomen? In hoeverre hebben de consorten, waarop bij de behandeling van de vorige wetwijziging (stuk 12 015) is gewezen, invloed gehad op de negatieve invloed van de stemmingen van alle stemgerechtigden? Is er geen reden om de stemmingsprocedure op dit punt alsnog te herzien?

Artikel 67a

Met instemming hadden de leden van de V.V.D.-fractie kennis genomen van het nieuwe artikel 67a betreffende de mogelijkheid van een bijdrage aan een (agrarische) werknemer bij bedrijfsbeëindiging krachtens artikel 11 of artikel 132.

Artikel 70

De leden van de V.V.D.-fractie verwezen naar een vraag hunnerzijds bij artikel 34.

Artikel 78, vierde lid

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen zich af of achter de woorden «in artikel 70, eerste lid onder c», niet moet worden toegevoegd: «en artikel 70, derde lid onder a»? De dan volgende woorden zouden vervolgens moeten luiden: «bedoelde voornemens tot toewijzing en maatregelen ter verwerving van de eigendom, voor zover zulks» enz.

Artikel 81

In de P.P.R.-fractie verbaasde men zich dat hier de instemming van de centrale commissie nodig is. Is een horen daarvan niet voldoende?

Artikel 83 (verzoek om aanpassingsinrichting)

De beantwoording van de vraag van de C.D.A.-fractie, waarom niet anderen dan het bevoegd orgaan in staat gesteld worden aanpassingsinrichting te verzoeken, had de leden van die fractie niet bevredigd. Alvorens ter zake tot een nader oordeel te komen, verzochten deze leden het kostenbesparend karakter van een dergelijke inrichting nader te onderbouwen. Zulks is te meer nodig omdat een verzoek tot aanpassingsinrichting door het bevoegd orgaan blijkens de memorie van antwoord pas dan gedaan wordt wanneer er daadwerkelijk sprake is van kostenbesparing.

In samenhang met de vraag, welke vormen van landinrichting al dan niet onder de taakstelling van 40 000 ha/per jaar vallen, vernamen genoemde leden graag of de diensten van het departement voldoende zijn toegerust voor de mogelijke extra werkzaamheden in het kader van aanpassingsinrichting.

Het leek ook de leden van de V.V.D.-fractie bij nader inzien toch onjuist dat alléén het bevoegde gezag actie kan nemen bij de Minister met een verzoek tot aanpassingsinrichting. Op zijn minst moet de mogelijkheid worden geschapen dat natuurlijke en rechtspersonen, die gezamenlijk ten minste de helft van de oppervlakte in eigendom dan wel in gebruik hebben, op een directe of indirecte wijze een aanvraag kunnen indienen. De indirecte wijze zou eruit kunnen bestaan, dat de genoemden hun aanvraag deponeren bij het bevoegde orgaan dat voor doorzending zorgt, al of niet vergezeld van een advies.

Ook in de S.G.P.-fractie stelde men vast dat de bewindslieden er in de eerste alinea's van blz. 67 van de memorie van antwoord van uitgaan dat uitsluitend het bevoegd orgaan belang heeft bij de aanpassingsinrichting, namelijk om de kosten te verminderen van het opvangen van de gevolgen van de infrastructurele voorzieningen. Ontkennen zij hiermee niet het mede door het Ministerie van Landbouw en Visserij bevochten recht om uitsluitend gezamenlijk, als «gedeputeerden bij wegaanleg» bij voorbeeld, te beslissen dat de schade niet uitsluitend in geld maar ook in natura kan worden vergoed? Komt het recht van aanvraag voor de aanpassingsinrichting niet toe aan eigenaar en pachter, omdat het hier nog grotere financiële belangen betreft dan bij de normale ruilverkavelingen?

Ook de leden van de R.P.F.-fractie vroegen zich af of het niet wenselijk is, dat de betrokken grondeigenaren en -gebruikers voorafgaand aan de uitvoering van nieuwe infrastructurele voorzieningen in de gelegenheid worden gesteld een aanvraag tot aanpassingsinrichting in te dienen. De nadelige gevolgen voor de betrokkenen kunnen dan immers in een eerder stadium worden opgevangen, terwijl op deze wijze meer medewerking is te verwachten bij de uitvoering van de werkzaamheden.

Is het ook niet gewenst, zo vroegen deze leden, dat in *bestaande* situaties ook anderen dan het bevoegd orgaan, met name de betrokken grondeigenaren en -gebruikers, in staat worden gesteld een verzoek tot aanpassingsinrichting in te dienen?

Artikel 86

Dit artikel zou bij inwilliging van het verzoek van de leden, van de V.V.D.-fractie, gedaan bij artikel 83, moeten worden aangepast.

Artikel 88, eerste lid

De leden van de P.P.R.-fractie achtten een horen van de centrale commissie voldoende. Dit zou de positie van de provincie beklemtonen.

Artikel 100 (besluit tot aanpassingsinrichting)

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen of niet ook het besluit tot aanpassingsinrichting bij de eigenaar en de pachter zou moeten berusten. Is het niet in strijd met de lessen van de geschiedenis dat aan een overheidsorgaan als Rijkswaterstaat een vrijbrief gegeven wordt om naar believen al of niet schade te vergoeden, al of niet in natura? Zet dit artikel een jarenlange, soms moeizame, traditie van samenwerking in plaats van dictaten niet op losse schroeven en, zo ja, zal dit geen negatieve resultaten hebben voor overheid en bedrijfsleven?

Artikel 106 (ruilverkaveling bij overeenkomst)

In het antwoord op de vraag naar een evaluatie van de ruilverkavelingsovereenkomsten in Drenthe gaat de Regering niet in op de schrikbarende gevolgen die deze particuliere activiteiten hebben gehad voor natuur en landschap. De leden van de P.v.d.A.-fractie brachten een overzicht van «10 000 ha kavelruilervaring in Drenthe» onder de aandacht van de Regering, welk overzicht vervaardigd is door de Milieuraad Drenthe (te Assen).

Overigens verwijzend naar dit stuk, citeerden de aan het woord zijnde leden de slotconclusie volgens welke de praktische problemen rond kavelruilen in feite gigantisch zijn. Alles staat of valt met de toevallige medewerking van eigenaren. Grondverwerving en uitruil ten behoeve van andere dan puur agrarische belangen zijn in de meeste gevallen onuitvoerbaar. In groter of ander verband zouden volgens de Milieuraad Drenthe oplossingen kunnen worden gevonden die ook voor de boeren aantrekkelijker zijn. De kavelruilen zónder werken, meteen gevolgd door particuliere werken en werkzaamheden, zogenaamde A2-werken en waterbeheersingsplannen, vormen in toenemende mate een probleem. Ook de ruimtelijke ordeningsbepalingen bieden voor kleinere projecten als kavelruilen onvoldoende soelaas. Boetes op onrechtmatige vernieling van elementen zijn zeer laag. De feitelijke situatie is dat er geen mogelijkheden zijn om iets dwingend in stand te houden. Voor opbouw en herstel is al helemaal geen ruimte.

Indertijd zijn de kavelruilen veel milieuvriendelijker voorgesteld dan ruilverkavelingen. De grote kavelruilen zijn echter haast even vernietigend voor het landschap als een «gewone» ruilverkaveling. Ook de kleine kavelruilen zijn in oude cultuurlandschappen geen goede zaak.

Wil de Regering hierop commentaar geven? Hoe kunnen onder de werking van de Landinrichtingswet ontwikkelingen als in Drenthe worden voorkómen? Is de Regering met de aan het woord zijnde leden van mening dat ruilverkaveling bij overeenkomst alleen kan plaatsvinden met een aanlegvergunning en bij het voorhanden zijn van een geldig bestemmingsplan buitengebied? Welke nadere voorwaarden acht de Regering noodzakelijk om de belangen van natuur en landschap bij deze vorm van landinrichting veilig te stellen?

In verband met de naar hun mening passieve positie van de pachter bij ruilverkaveling bij overeenkomst, vroegen de leden van de C.D.A.-fractie of een rechtstreekse betrokkenheid van de pachter in de kosten de totstandkoming van een ruilverkaveling bij overeenkomst niet kan bevorderen.

Hier doet zich tevens de kwestie voor van een rechtstreekse toerekening van de kosten van de pachter of een verrekening via de pachtnormen. Welke vorm van kostentoerekening kan daarbij het beste gehanteerd worden?

De leden van de fractie van D'66 herhaalden nog eens hun betoog, dat gestreefd dient te worden naar een kleinschaliger aanpak, en wel een die gericht is op het opheffen van concrete knelpunten. Zij betreurden het, dat de Regering wat dit betreft, de ruilverkaveling bij overeenkomst een afdoende vorm acht. In de memorie van antwoord is onder het hoofd «Ruilverkaveling bij Overeenkomst» een beschouwing over kavelruil en andere lichte vormen van landinrichting opgenomen. De ruilverkaveling bij overeenkomst wordt daar gezien als een sectorinstrument, gericht op verbetering van de verkavelingstoestand van land- en tuinbouw. Naast de vormen van landinrichting die een integrale aanpak van een gebied beogen, acht de Regering de ruilverkaveling bij overeenkomst een afdoende instrument voor kleinschalige aanpak.

De leden van de fractie van D'66 antwoordden hierop met grote nadruk dat er thans sprake is van een zich wijzigende situatie die meer dan ooit aanleiding geeft een andere vorm van kleinschalige aanpak na te streven, en wel één gericht op het opheffen van concrete knelpunten. Mede op grond van de te verwachten bezuinigingen in de jaren tachtig zal de roep om snellere en flexibeler procedures toenemen en groeien er grotere weerstanden tegen langdurige en breed opgezette projecten. Dit neemt niet weg, dat deze laatste vormen in bepaalde gebieden noodzakelijk zullen zijn om aan de doelstellingen, neergelegd in de Nota's Ruimtelijke Ordening, te voldoen. In een groot aantal gebieden kan echter volstaan worden met lichtere inrichtingsmaatregelen, gepaard gaande met eenvoudige procedures. In het algemene deel van dit eindverslag hadden de aan het woord zijnde leden hierover reeds opmerkingen gemaakt.

Artikel 107

De leden van de V.V.D.-fractie wilden alsnog horen waarom dit artikel nodig is.

Artikel 116 (positie van gemeenten)

In het voorlopig verslag hadden de leden van de D'66-fractie uitdrukking gegeven aan de zorg die zij hadden over de ondergeschikte rol van de gemeenten en met name over de inhoud van artikel 116. De Regering antwoordt dat de betrokkenheid van de gemeenten bij de landinrichtingsbesluitvorming het best gevonden kan worden in goed toegespitst bestuurlijk en ambtelijk overleg tussen gemeentelijke vertegenwoordigers en de verantwoordelijken voor de landinrichting, alsmede door het opnemen van een vertegenwoordiger uit gemeentelijke kring in de landinrichtingscommissie. Ook zullen programma en plan invloed ondergaan van de inhoud van de gemeentelijke bestemmingsplannen buitengebied. Artikel 116 komt slechts in beeld als alle mogelijkheden voor bestuurlijk overleg zijn uitgeput. Aan het artikel is de mogelijkheid van kroonberoep toegevoegd. Dit laatste achtten de leden van de fractie van D'66 een goede zaak. Met de door de Regering beschreven wijze van handelen valt best te leven als de partijen zich ten minste van hun taak en verantwoordelijkheid bewust zijn.

Artikelen 117 en 118 (begrenzenplan)

Uit de C.D.A.-fractie kwam de vraag of in het begrenzenplan alle landschappelijke elementen opgenomen zijn. Beperkt het begrenzenplan zich tot die landschapselementen die worden toegedeeld aan openbare lichamen? Is er voldoende rechtszekerheid bij belangrijke wijzigingen ten opzichte van het landinrichtingsplan, waardoor een grotere oppervlakte aan landschappelijke elementen aan openbare lichamen wordt toegewezen dan oorspronkelijk de bedoeling was?

Artikel 119

Wat is de verhouding – zo werd uit de S.G.P.-fractie gevraagd – tussen hetgeen bij dit artikel opgemerkt wordt door de memorie van antwoord en de brief van de Minister van Verkeer en Waterstaat van 6 april 1982 over de herziening van de wet uitkering wegen (stuk 17 383)?

Artikel 121

De opmerkingen op blz. 42 van de memorie van antwoord deden bij de leden van de S.G.P.-fractie de vraag opkomen of een besluit van de Centrale Landinrichtingscommissie op grond van het tweede lid voor Arob-beroep vatbaar is.

Artikel 127 (korting bij herverkaveling)

De bewindslieden spreken in de memorie van antwoord op blz. 67 van korting tot een maximum van 3% van de waarde van de in dat blok gelegen gronden, verminderd met de waarde van de ter onteigening aangewezen gronden. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen naar de reikwijdte van deze mededeling.

De bewindslieden geven op blz. 72 van de memorie van antwoord een omschrijving van de 3% korting. Nu was het de leden van de S.G.P.-fractie duidelijk dat rijks- en provinciale wegen daar niet onder vallen. Minder duidelijk is of verzwaring van zee- en rivierdijken en het daaruit voortvloeiende ruimtebeslag daaronder valt. Het heeft destijds veel overredingskracht gekost om boeren uit dijkboerderijen in het Rivierengebied zover te krijgen dat ze boerderijen in de komgronden aanvaardden. Vrijwel steeds werd beloofd dat alles gedaan zou worden om de dijken op zodanige veilige hoogte en met voldoende zwaar profiel te krijgen dat vrijwel onder geen omstandigheden voor overstromingen gevreesd behoefde te worden. Vormen deze dijkverzwaringen, voor zover zij thans gelijk oplopen met ruilverkavelingen, niet een wezenlijk onderdeel van de infrastructurele voorzieningen van het inrichtingsplan?

De dijkwegen vormen een onderdeel van het plan van wegen en waterlopen en moeten bij gewijzigd dijkprofiel ook mede gereconstrueerd worden. Is dit niet mede reden om de grond nodig voor dijkverzwaring onder de kortingspost te laten vallen? Of moet dit gerekend worden onder wat op blz. 73 onder d vermeld is: «het verwezenlijken van maatregelen en voorzieningen met betrekking tot andere doeleinden van algemeen nut»?

Artikel 133

De leden van de R.P.F.-fractie overwogen dat in een grondgebonden bedrijf, dat meestal door meer generaties wordt gebruikt, sprake kan zijn van persoonlijke voorkeur voor het ingebrachte onroerend goed. Zulks maakt een nadere motivering wenselijk voor het niet volledig overnemen van artikel 14 van de Ruilverkavelingswet 1954.

Artikel 145 (jachtrecht)

In de memorie van antwoord schrijven de bewindslieden dat een jachtgerechtigde zich kan laten registreren op de lijst van rechthebbenden. Dan volgt een verhandeling over de 12- respectievelijk 6-jarige periode van jachthuur, uitmondend in de stelling dat de kans op een toedeling aan het einde van een 12-jarig huurcontract groter is dan bij een 6-jarig contract, dat uiteraard geen wettelijk verlengingsrecht kent. Wel is echter een optierecht gebruikelijk. De leden van de V.V.D.-fractie gingen ervan uit dat een

dergelijk optierecht mede de kans op toedeling van jachtrechten vergroot.
Wat is het standpunt van de bewindslieden hierover?

Artikel 228A (relatie met Wet agrarisch grondverkeer)

Uit de C.D.A.-fractie kwam de vraag waarom het tijdstip van ingang van het voorkeursrecht in het wetsontwerp in een vroeger stadium ligt dan in de Wet Agrarisch Grondverkeer.

De voorzitter van de vaste commissie,
Waalkens

De griffier van de vaste commissie,
De Beaufort